Vol 6 Issue 3 April 2016

ISSN No : 2230-7850

International Multidisciplinary Research Journal

Indian Streams Research Journal

Executive Editor
Ashok Yakkaldevi

Editor-in-Chief
H.N.Jagtap

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2230-7850**

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Manichander Thammishetty
Ph.d Research Scholar, Faculty of Education IASE, Osmania University, Hyderabad.

Mr. Dikonda Govardhan Krushanahari
Professor and Researcher ,
Rayat shikshan sanstha's, Rajarshi Chhatrapati Shahu College, Kolhapur.

International Advisory Board

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.isrj.org

ISSN: 2230-7850 Impact Factor : 4.1625(UIF) Volume - 6 | Issue - 3 | April - 2016

Indian Streams Research Journal

"सन 2016 – 17 च्या केंद्रीय अर्थसंकल्पातील तरतुदी आणि त्यांची वैशिष्ट्ये"

क्षिरसागर सुहास सुदाम[1] व काळे संभाजी भाऊराव[2]
[1]पीएच डी संषोधक विद्यार्थी, पदव्युत्तर अर्थषास्त्र संषोधन केंद्र सहकार महर्षी भाऊसाहेब संतुजी थोरात महाविद्यालय संगमनेर, अहमदनगर महाराष्ट्र .
[2]उपप्राचार्य व अर्थषास्त्र विभाग प्रमुख, जिजामाता कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय भेंड.बु. ता. नेवासा, जि. अहमदनगर.

सारांश (Abstract)

कोणत्याही देशाच्या अर्थिक विकासात अंदाजपत्रकाला अनन्य साधारण महत्व आहे. अर्थसंकल्प हा केवळ सरकारी जमाखर्चाचा ताळेबंद नसून तो एक वित्तीय विवरण पत्रक आहे की जो सरकारचा धोरणात्मक दस्तऐवज आहे. सध्या जागतीक पातळीवर मंदीचे वातावरण असून त्या परिस्थितीत भारताला वाचविण्यासाठी आणि देशात रोजगार निर्मिती करण्यासाठी तसेच शेती विकासाला चालना देण्यासाठी या सर्व गोष्टीचा विचार करुन केंद्रीय अर्थमंत्री अरुण जेटली यांनी देशाचा 85वा अर्थसंकल्प 29 फेंब्रुवारी 2016 रोजी संसंदेत सादर केला. यामध्ये सरकार कोणत्या मार्गानी उत्पन्न मिळविणार आहे आणि ते कशा पध्दतीने खर्च करणार आहे याचे स्पष्टीकरण केलेले आहे.

मुख्य शब्द (key word) (अंदाज पंत्रक, अंदाज पत्रकातील तरतुदी)

प्रस्तावना : –

ॲडम स्मिथ व इतर समानतवादी अर्थशास्त्रांची अशी भूमिका होती, की सरकारने खाजगी क्षेत्रात कमीत कमी हस्तक्षेप करावा. परंतू आजच्या आधूनिक काळात कल्याणकारी राज्यांचे उद्दिष्टये साध्य करण्यासाठी सरकारी हस्तक्षेप महत्त्वाचा आहे. आर्थिक स्थैर्य, भाववाढ नियंत्रण, वित्तीय साधन सामग्रीचा पर्याप्त वापर, आर्थिक विषमता कमी करणे, रोजगारात वाढ करणे या सारखी महत्वाची उदिदष्टये साध्य करण्यासाठी राजकोषीय धोरण महत्त्वाचे मानले जाते.

जागतिक महामंदी नियंत्रित करण्यात राजकोषिय धोरण उपयुकत ठरले आहे. राजकोषीय धोरणात अंदाजपत्रकीय धोरण, सार्वजनिक खर्च विषयक धोरण, सार्वजनिक कर्ज विषयक धोरण व कर विषयक धोरण यांचा समावेश होतो.

'बजेट' हा शब्द 'Boujette' या फ्रेंच भाषेतील शब्दापासून तयार झालेला आहे. या शब्दाचा अर्थ कातडयाची पिशवी असा होतो. 1733 मध्ये ब्रिटीश वित्तमंत्री सर रॉबर्ट वॉलपोल यांनी संसदेत आपले वित्तीय प्रस्ताव सादर करण्यासाठी चामडयाच्या शैलीतील संबंधीत कागद बाहेर काढले. तेव्हा संसदेतील सदस्यांनी विनोदाने जादुचा पेटारा खुल गया असे म्हटले. तेव्हा पासून हा शब्द प्रचलित झाला.

भारतात 18 फेब्रुवारी 1860 मध्ये ब्रिटीशांच्या कालावधीत त्या वेळचे वित्त सदस्य जेन्स विल्यम यांनी पहिला अर्थसंकल्प मांडला. तेव्हा पासून ब्रिटीशांनी 1947 पर्यत नियमित अर्थसंकल्प मांडले. 1924–25 च्या अर्थसंकल्पापासून फेब्रुवारीच्या शेवटच्या दिवशी सायंकाळी अर्थसंकल्प सादर करण्याची प्रथा सुरु झाली. 1999 पासून अंदाजपत्रक फेब्रुवारीच्या शेवटच्या दिवशी सकाळी 11:00 वाजता सादर केले जाते.

स्वातंत्र भारताचा पहिला अर्थ संकल्प अर्थमंत्री षण्मुख चेट्टी यांनी 26 नोव्हेबर 1947 रोजी मांडला. परंतु हा अर्थसंकल्प हंगामी स्वरूपाचा होता त्यानंतर चेट्टी 28 फेब्रुवारी 1948 रोजी 1948–49 चा पूर्ण अर्थ संकल्प मांडला.

भारतीय संविधानातील कलम 112 नुसार केंद्रीय अर्थसंकल्प वित्तमंत्री संसदेत सादर करतात. भारतीय संविधानात बजेटला

वार्षिक विवरण पत्र (Annual financial Statement) असे म्हटले आहे.

अर्थसंकल्पाचा अर्थ : विविध अर्थशास्त्रज्ञांनी अंदाजपत्रकाच्या केलेलेल्या व्याख्या पुढील प्रमाणे
1.प्रा. स्ट्रोन : सरकारचे बजेट एक असे प्रपत्र असते की ज्यामध्ये सार्वजनिक आय व सार्वजनिक व्याख्याची एक प्रारंभिक योजना असते.
2.प्रा. जॉन्सन :– "सरकारचे बजेट हे एक असे प्रपत्र असते की ज्यामध्ये एक वर्षाच्या कालावधीसाठी सरकारंच्या उत्पन्न आणि खर्चा विषयीचे विवरण केलेले असते.

अंदाजपत्रकातील बाबी :–
1.पूर्ण झालेल्या वित्तीय वर्षाचा महसूल
2.चालू वर्षासाठीच्या उत्पन्न व खर्चाचा अंदाज
3.पुढील वित्तीय वर्षासाठीच्या अपेक्षित उत्पन्न व ठरविलेल्या खर्चाचा अंदाज
थोडक्यात अंदाज पत्रकात एका वर्षाच्या कालावधीसाठी सरकार कोणत्या मार्गानी उत्पन्न मिळविणार व ते कशा पध्दतीने खर्च करणार याचे अंदाज बांधले जातात.

उद्दिष्टये : अभ्यासासाठी पुढील उद्दिष्टये ठेवण्यात आली.
1.अंदाज पत्रकाचा इतिहास अभ्यासाणे.
2.केंद्रीय अंदाज प्रत्रकात केलेल्या तरतुदीचा अभ्यासणे.
3.केंद्रीय अंदाज पत्रकाचे विश्लेषण करणे.

सन 2016–17 च्या केंद्रीय अर्थसंकल्पातील तरतुदी :

केंद्रीय अर्थमंत्री अरुण जेटली यांनी 29 फेब्रुवारी 2016 रोजी संसदेत अर्थ संकल्प सादर केला. त्या अर्थसंकल्पतात विविध क्षेत्रासाठी केलेल्या महत्वाच्या तरतुदी पुढील प्रमाणे

कृषीक्षेत्रासाठी केलेल्या तरतुदी :–
- कृषीक्षेत्रासाठी एकूण 35,984 कोटी रुपयाची तरतुद.
- पाच लाख विहिरी आणि तलावांची निर्मिती.
- पंतप्रधान पीक विमा योजनेसाठी 5,500 कोटी रुपयांची तरतुद.
- सेंद्रीय शेती प्रोत्साहनासाठी 412 कोटी रुपये.
- दीर्घकालीन सिंचन निधीसाठी नाबर्डकडे 20,000 कोटी रुपये.
- 2022 पर्यत शेतकऱ्यांचे उत्पन्न दुप्पट करणे.

ग्रामीण विकासासाठी केलेली तरतुदी :
- ग्रामीण भागाच्या विकासाठी एकूण 87.765 कोटी रुपायांची तरतुद.
- पंतप्रधान ग्रामसडक योजनेसाठी 19 हजार कोटी रुपये
- मनरेगासाठी 38.500 कोटी रुपायांची तरतुद
- ग्रामपंचायती आणि नगर परिषदासाठी 2.87 लाख कोटी रुपायांचे अनुदान.

आरोग्य विषयक तरतुदी :–
- गरीब महिलांच्या नावे एलपीजी सिलेंडरसाठी 26 हजार कोटी रुपये.
- प्रत्येक कुंटुंबासाठी एक लाख रुपयांचा आरोग्य विमा
- 60 वर्षावरील जेष्ठांसाठी 1 लाख 30 हजार रुपांचा आरोग्य विमा
- पंतप्रधान जन औषधी योजनेतंग्रत 17 हजार औषधी स्टोअर सुरु होणार.
- सर्व जिल्हा रुग्णालयांमध्ये डायलिसिस सुविधा.

बॅकिंग क्षेत्रासाठीच्या तरतुदी :
- सरकारी बॅकांच्या भांडवलासाठी 25 हजार कोटी रुपायांची तरतुद.
- पंतप्रधान मुद्रा योजनेसाठी पुढीलवर्षी 1.18 लाख कोटी रुपायांची तरतुद
- मुद्रा योजनेतंर्गत 1 लाख कोटी रुपायांचे कर्ज वाटप
- सर्व सरकारी विमा कंपन्यांची शेअर बाजारात नोंदणी

उद्योग क्षेत्रासाठीच्या तरतुदी :–
- स्टार्टअप कंपण्यांना पहिल्या तीन वर्षापर्यंत प्राप्तीकरातून 100 टक्के सूट

- ✦ रस्ते व रेल्वेसाठी 2.18 लााख कोटी रुपायांची तरतुद

शिक्षणासाठीच्या तरतुदी :–

- ✦ आगामी दोन वर्षात 62 नवोदय विद्यालयाची स्थापना
- ✦ कौशल्य विकासासाठी 1.804 कोटी रुपये
- ✦ उच्च शिक्षण अर्थसाहयासाठी 1 हजार कोटी रुपायांची तरतुद.
- ✦ देशात 1500 मल्टी ट्रेनिंग इन्स्टिटयुट सुरु करण्यासाठी 1000 कोटी रुपांयाची तरतुद.

2016–17 च्या अर्थसंकल्पाची वैषिष्टये :–

अर्थमंत्र्यांनी जो अर्थसंकल्प मांडला. त्यात ज्या महत्वाच्या बाबी सांगितलेल्या आहे ती अर्थसंकल्पाची वैशिष्टये म्हणून सांगता येतील. ती पुढील प्रमाणे

1.सर्व सेवा करात अर्धा टक्के वाढ.
2.प्राप्तिकर मर्यादेत बदल नाही.
3.पाच लाखापर्यांत कर प्राप्त उत्पन्न असणाऱ्यांना करामध्ये 3 हजार रुपयांची अतिरिक्त सूट
4.घर भाडयावरील कर सवलत मर्यादा 24 हजारावरुन 60 हजार रुपायावर
5.स्टार्ट अप योजनेसाठी पहिल्या तीन वर्षात कमविलेल्या नफयावर 100 टक्के सूट
6.3.5 कोटी तरुणांसाठी रोजगार निर्मिती.

समारोप :–

भारता सारख्या विकसनशील देशात आर्थिक नियोजनामध्ये अंदाजपत्रकीय धोरणास अनन्य साधारण महत्व आहे. अंदाज पत्रकाच्या साहयाने देशाचे उत्पन्न व खर्च याच अंदाज बांधता येतात.केंद्रीय अर्थमंत्री अरूण जेटली यांनी ही 2016 – 17 च्या अर्थ संकल्पात असंच अंदाज बांधलेले आहेत. त्यामध्ये केलेल्या तरतुदीन शेती क्षेत्रासाठी व ग्रामीण भागासाठी मोठया प्रमाणावर तरतुद केलेली आहे. या तरतुदीचा सर्वसामान्यावर कोणते परिणाम होणार हे पाहण्यासाठी काही काळ वाट पाहवी लागणारे आहे.

संदर्भ सूची

1. Datt & sundharam (2012), 'Indian Economy' S.chand and company ltd. New delhi
2.पाटील जे. एफ संपादक (2011) , सार्वजनिक अर्थकरण; फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
3.रसाळ आर. ऐ. (2010), 'सार्वजनिक आयव्यय; सक्सेन पब्लिकेशन, पुणे
4.करडेकर अनिल (2012), महाराष्ट्राचे अर्थसंकल्प, विद्या प्रकाशन, नागपूर
5.जागताप प्रभाकर रघुनाथ, भारतीय अर्थसंकल्प एक दृष्टीक्षेप; योजना मासिक, मार्च 2013, अंक 8
6.जाधव शिवाजी, 'भारतीय अर्थसंकल्पाची सरंचना; योजना मासिक मार्च, अंक 8
7.सारंग आनंदा, "केंद्रीय अर्थसंकल्प 2013–14" योजना मासिक 2013, अंक 08
8.वर्तमान पत्रे – 1 मार्च 2016 सकाळ, लोकसत्ता, लोकमत
9.www.indiabudget.nic.in.
10.www.google.com

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- ✶ International Scientific Journal Consortium
- ✶ OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.org